

برای هنرمندان، طراحان، شاعران و فیلسوفان

وابی - سابی

نوزاد کُین

ترجمه‌ی: گلناز صالح‌نژاد

سرشناسه	1 : کارن، لئونارد. ۸، ۱۶ - م. ۲۵، Lec. ۱۶، ۲۵
عنوان و نام پدیدآور	2 : وابی - سابی برای هنر، طراحی، معماری و فیلسوفان / لئونارد کارن؛ ترجمه‌ی گن. مالد. سی.
مشخصات نشر	3 : تهران : کتاب فکر نو، ۱۳۹۷.
شابک	4 : ۹۷۸-۶۰۰-۶۹۸۵-۴۴-۲
وضعیت فهرست نویسی	5 : فیا
یادداشت	6 : عنوان اصلی: Wabi-sabi for artists, designers, poets & philosophers.
موضوع	7 : زیبایی‌شناسی ژاپنی
موضوع	8 : Aesthetics, Japanese
شناسه افزوده	9 : صالح کریمی، گلناز، مترجم
رده بندی کنگره	10 : ۱۳۹۷ / ۲۷-۵۷۲ / BH۲۲۱
رده بندی دیویی	11 : ۱۱۱/۸۵-۹۵۲
شماره کتابشناسی ملی	12 : ۵۵۱۸۸۸

برای همه ما، این، طراحان، شاعران و فیلسوفان

فکری - سبکی

ونارد گرن

نویسنده: گلن صالح

مدیر تولید	آرش حیدریان
طراحی جلد	آرش حیدریان
چاپ اول	۱۳۹۷
لیتوگرافی / چاپ	ولیعصر
شمارگان	۱۰۰ نسخه
قیمت	۸۰۰۰ تومان
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۶۹۸۵-۴۴-۲

فروشگاه و مرکز بخش کتاب

تهران، خیابان انقلاب، روبروی دانشگاه تهران، نبش خیابان دانشگاه، پلاک ۱۷۶

کتاب فکر نو ۶۶۴۱۶۱۰۰

فروشگاه اینترنتی فکر نو: خریدی کاملاً متفاوت را تجربه کنید

● Fekrenobook.ir

● Fekrenobook

● Fekreno

مقدمه..... ۷

بررسی موضوع از جنبه‌ی تاریخی و دیگر جنبه‌ها

تاریخ پیچیده شدن موضوع.....	۱۷
یک تعریف موفق.....	۲۳
مقایسه‌ای با مدرن.....	۲۷
تاریخچه‌ای مختصر.....	۳۳

جهان وابی-سابی

مبنای متافیزیکی وابی-سابی.....	۴۹
ارزش‌های معنوی وابی-سابی.....	۵۳
حالت‌های ذهنی وابی-سابی.....	۸۶
سرمشق‌های اخلاقی وابی-سابی.....	۶۷
کیفیت‌های مادی وابی-سابی.....	۷۱

مقدمه

وابی-سابی چیزهای ناقص، بی‌دوام و ناتمام است.

زیبایی چیزهای موهن و محقر،

زیبایی چیزهای نامتعارف.

انقضای گونه‌ای زیبایی. کاتالیزور اصلی در فرایند پدید آمدن این کتاب برگزاری یک مراسم برای باقی‌مانده‌های بسیار گسترده در ژاپن بود. وابی-سابی یا زیبایی‌شناسی ژاپنی قرن‌هاست به مراسم چای گره خورده و آن مراسم نیز فرار و دگرگونی‌های ژرف در وابی-سابی باشد. هیروشی تیشیگهارا، وارث مقام ایچیمبو (استاد بزرگ) در مدرسه‌ی گل‌آرایی سُنْگِتسو، به سه نفر از شاگردان و بهترین به‌روزترین معماران ژاپن مأموریت داد که بنا به درک و آگاهی خود از فضاهای چای‌نوشی آئینی دارند، هر یک اتاقی برای چای طراحی کنند و بسازند. قرار شد تیشیگهارا نیز، خود یک طرح چهارم

تهیه کند.^۱ من بیش از سه ساعت با قطار و اتوبوس در راه بودم، تا از دفترم در توکیو به محل مراسم رسیدم، که محوطه‌ی یکی از اقامتگاه‌های تابستانی امپراتوری قدیم بود. آن مراسم به‌واقع، مراسمی در بزرگداشت شکوه و عظمت بود و نمایش آراستگی، اما در دل من هراسی می‌افکند، چرا که هیچ نشانی از وابی-سابی نیست. یک کلبه‌ی خیره‌کننده برای صرف چای آنجا دیدم، که به ظاهر از کاغذ ساخته شده بود، اما شکل و شمایلش و بویی که از آن به مشام می‌رسید، چنان بود که بیشتر به چتر پلاستیکی سفید و بزرگی مناسب در کنار آن بنایی ساخته‌شده از شیشه، فولاد و چوب قرار گرفته بود که همان اندازه از صمیمیت بهره داشت، که یک برج بلند آری می‌تواند داشته باشد. فقط یک چایخانه به آن کیفیت‌های وابی-سابی، که من انتظار داشتم نزدیک بود، اما با واریسی دقیق‌تر متوجه شدم که بی‌جهت با افزوده‌های پست‌مدرنیستی شلوغش کرده‌اند. ناگهان از ذهنم چنین گذشت که آن وابی-سابی‌ای که زمانی زیبای شده‌ی ممتاز و فرهیخته‌ی ژاپنی بود و همچون قلب چای به رسمت متاخسته می‌شد، اکنون

۱- تیشیگاهارا یک فضای بیرونی بامبو ساخته بود، دیگر سازه‌های مربوط به پیکرشی را طراحان مشهور، تادائو آندو، آراتا ایسوزاکی و کیونوری کیکوتا که طراحی کرده بودند، عنوان مراسم «مراسم چای بزرگ نومازو» بود، که اشاره‌ای آشکار به «گردهمایی عظیم چای در عهد کتانو» در اکتبر ۱۵۸۷ داشت، که فراگیرترین مراسم چای در ژاپن به شمار می‌رود. در آن سال، سردار توپوتومی هیدیوشی جزیره‌ی کیوشو در جنوب را فتح کرد و به همین مناسبت، اعلامیه‌ای صادر کرد و به تمام آنان که مراسم چای به جا می‌آوردند، از فقیر تا غنی به یکسان، دستور داد در مراسم چای او در معبد کیتاتو در کیوتو حضور یابند. در این مراسم، حدود هشتصد کلبه‌ی چای در بیشه‌ی کاجپوش محوطه‌ی معبد برپا شدند.

داشت به گونه‌ای در حال انقراض بدل می‌شد، یا شاید هم دیگر منقرض شده بود.^۱

البته، قبول دارم که زیباییِ وابی-سابی را همگان نمی‌پسندند؛ اما باور دارم که اگر جلوی نابودیِ کاملِ وابی-سابی گرفته شود، همگان نفع می‌برند. حفظ تنوع در بوم‌شناسی فرهنگی وضعیت مطلوبی است، به خصوص در تقابل با روندِ پرشتابی که طی آن، تمام تجربه‌های حسی به امور دیجیتالی هم‌شکل تبدیل می‌شوند و یک «خوشگ» الکترونیک میان تجربه و مشاهده فاصله می‌اندازد و کل انواع بیابان‌ها، یک‌جور برگردانده می‌شود.

البته در ژاپن، برعکس، رویا و تا حد کمتری برخلاف امریکا، بخش کوچک و گرانبهایی از فرهنگ، هادی هنوز حفظ شده است. در ژاپن این روزگار، نجات یافتن جهانی از آلودگی‌ها از خطر انقراض، نه فقط به معنای حفظ کردن اشیاء یا ساخته‌هایی به خصوص، که همچنین به معنای زنده نگه‌داشتن مکتب متزلزل زیبایی‌شناسی در قالب هر نوع بیان ممکن است. در عمل اما نجات دادنِ وابی-سابی تکلیف هولناکی است، چراکه خلاصه کردن آن در یک سری دست‌ورالعمل یا شعار کار راحتی نیست و می‌تواند به نابود شدنِ گوهر آن بیانجامد.

۱- واژه‌ی «زیبایی‌شناسی» در سراسر این کتاب، به مجموعه‌ای از ارزش‌ها و قاعده‌های بسازنده، یا به عبارت دیگر، به مجموعه‌ای از سرمشق‌ها اشاره دارد، که قوه‌ی تشخیص و داوری هنری را شکل می‌دهند. هر گونه «زیبایی‌شناسی» باید مشخصه‌های زیر را داشته باشد: (۱) تمایز (باید از انبوه ادراک‌های عادی و درهم برهم و عاری از وجه افتراق متمایز باشد) (۲) وضوح (نکته‌ی زیبایی‌شناختی باید صریح - یا واضح - باشد، حتی اگر زیبایی‌شناسی مورد بحث درخصوص عدم وضوح باشد. (۳) تکرار (پیوستگی).

زیبایی ایده‌آلیستی. من مانند بسیاری از هم‌عصرانم، نخستین بار در اواخر دهه‌ی شصت میلادی، وقتی جوان بودم و در جستجوی معنویت، با وابی-سابی آشنا شدم. در آن زمان فرهنگ سنتی ژاپن با «پاسخ‌های» ژرفی که به دشوارترین پرسش‌های زندگی می‌داد، ما را به سوی خود فرامی‌خواند. وابی-سابی از نظر من، یک الگوی زیبا و شناختی طبیعت‌بنیاد بود، که معیار شعور و تناسب را به هنر زدگ کردن باز می‌گرداند. وابی-سابی این معمای هنری را برای من حل کرد که چگونه می‌تواند اشیاء زیبایی خلق کند، بدون آن‌که گرفتار ماتریالیسم دادرزهای شود که این کنش‌های خلاقانه معمولاً به همراه دارند. وابی-سابی یک زیبایی‌شناسی عمیق، چندبعدی و مرموز بود و در برابر سبب زیبا به شدت غلط‌انداز، تصنعی و یکدستی که می‌دیدم در حال از میان رفتن حساسیت جامعه‌ی آمریکایی است، همچون پادزهری عالی عمل می‌کرد. از آن زمان زمان، به این باور رسیدم که وابی-سابی خویشاوند بسیاری از سبب‌شناسی‌های همدلانه‌تری است، که همواره از جان‌های جوان، مجدد و خلاق سرچشمه می‌گیرند؛ از بیت‌ها، پانک‌ها، گرانج‌ها یا گروه‌های بعدی نام‌های هر چه می‌خواهد باشد.

کتاب چای جان تازه‌ای می‌گیرد. من اولین بار در کتاب چای اثر ماندگار کاکوزو اُاکورا (مشهور به اُاکورا تَنشین)، که در ۱۹۰۶ منتشر شده بود، چیزهایی درباره‌ی وابی-سابی خواندم. اُاکورا در این کتاب به بسیاری از جنبه‌های وابی-سابی اشاره می‌کند، اما از

به کار بردن واژه‌ی «وابی-سابی» می‌پرهیزد. شاید او نمی‌خواست با آوردن واژه‌های بیگانه‌ای که وجودشان در بحث او از زیبایی‌شناسی و مفاهیم فرهنگی هیچ ضرورتی نداشت، خوانندگانش را گیج کند (گفتنی است که او این کتاب را برای مخاطبان غیر ژاپنی و به زبان انگلیسی نوشته بود). پرهیز او از بیان صریح وابی-سابی به این دلیل نیز ممکن است بوده باشد که این مفهوم برای روشنفکران ژاپنی هم ریشه‌اش کل‌آفرین بوده است.

با ایراد شدن، حدود یک قرن پس از انتشار کتاب اکاکورا، امروزه در تمام کتاب‌ها و مقاله‌هایی که درباره‌ی مراسم چای یا دیگر امور اسرارآمیز ژاپنی بحث می‌کنند، واژه‌ی «وابی-سابی» ظاهر می‌شود، اما سرسری از آن رد می‌شوند. عجیب این‌که دو سه جمله‌ای که در این نوشته‌ها برای توصیف وابی-سابی به کار می‌روند، تقریباً همیشه یک چیزند (همان عبارتهایی که در ابتدای این مقدمه می‌بینید). منتقدان داخلی و خارجی نیز این واژه را همچون اسم مصغر تمسخرآمیزی به کار می‌برند، تا به زیبایی‌پُر ادا و اصول بعضی از فدائیان هنرهای سنتی ژاپنی را تحقیر کنند.

شاید اکنون فرصت فرهنگی خجسته‌ای باشد برای راتر رفتن از تعریف‌های متعارف، برای اندکی ژرف‌تر پریدن به عمق تیره و کدر. من با این نیت، به جستجوی قطعه‌های مختلف وابی-سابی رفتم، قطعه‌هایی که البته زنگار گرفته، تکه‌تکه شده و محتاج بازسازی بودند. من تلاش کردم آن‌ها را در نظامی با معنا کنار یکدیگر قرار دهم. تا آنجا که صاحب‌نظران فرهنگی، شارحان و

تاریخ‌نگاران رسمی وابی-سابی پیش رفته بودند، به خود جرئت پیشروی دادم، پس از آن نیز چند قدم جلوتر رفتم. سعی کردم به نکته‌های ناگفته‌ی مطلب پی برم و مقصود متن را با واقعیت‌های بیرونی تطبیق دهم، تا وابی-سابی را به کلی و به تمامی درک کنم و از آن چیزی دستگیرم شود.^۱

راین رو، حاصل کار من، یعنی این کتاب لاغر، گام نخستینی است، آزمایشی و شخصی، در راه «نجات دادن» آنچه روزگاری، یک چهار زی‌بی‌ش‌بی گسترده و به روشنی قابل تشخیص را برپا کرده بود

۱- وابی - سابی تا به این لحظه، فاقد هر گونه ساختار رسمی و نظام‌مند بوده است. پس آیا رویکرد این کتاب به موضوع توجیه عقلانی دارد؟ بنا به گفته‌ای منسوب به ریکو، بلندمرتبه‌ترین مرجع وابی - سابی نزد عالمان سنتی، کسی که کلیت قاعده یا مفهومی را درک کند، می‌تواند جوهر ناب آن را دریابد. سپس، اگر بخواهد، می‌تواند فرم‌های برگرفته [از آن جوهر ناب] را تعدیل کند، تا جوابگوی نیازهای امروزی‌اش باشند. نویسنده‌ی این کتاب نیز به یک معنا، همین کار را با وابی - سابی می‌کند.